

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет спеціальної освіти, психології та соціальної роботи
Кафедра загальної та практичної психології

Кваліфікаційна робота
(магістра)

з теми: **«ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ
ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ ОСОБИСТІСТЮ»**

Виконала: студентка 2 курсу
Ps2-M23z групи
спеціальності 053 Психологія
(заочна форма навчання)
Іванчик Наталія Йосипівна

Науковий керівник:
Данчук Юлія Петрівна,
кандидат психологічних наук,
доцент, старший викладач кафедри
загальної та практичної психології

Рецензент:
Логвіна Оксана Анатолівна,
кандидат психологічних наук,
доцент кафедри загальної
та практичної психології

Кам'янець-Подільський – 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ.....	7
1.1. Аналіз підходів до розуміння феномену самотності.....	7
1.2. Структура та компоненти схильності до переживання самотності.....	10
1.3. Функції та властивості, пов'язані зі схильністю до самотності.....	16
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. ПРОГРАМА ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СХИЛЬНОСТІ ДО ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ.....	36
2.1. Організація та методологія дослідження.....	36
2.2. Огляд і апробація психодіагностичних методик.....	37
2.3. Апробація методики для оцінки схильності до самотності.....	43
Висновки до розділу 2.....	63
РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ....	65
3.1. Взаємозв'язки схильності до самотності з психологічними властивостями.....	65
3.2. Диференціально-психологічний аналіз типів переживання самотності.....	79
Висновки до розділу 3.....	84
ВИСНОВКИ.....	87
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	89

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство знаходиться в етапі масштабних соціально-економічних трансформацій, які супроводжуються посиленням міграційних процесів, що зумовлює актуальність вивчення феномена самотності. Людина все частіше стикається з такими явищами, як втрата роботи, зміна рівня життя, руйнування соціальних, міжособистісних і родинних зв'язків, що формує відчуття недовіри до реальності. Наслідки цих змін проявляються у підвищенні психоемоційного напруження, поширенні тривожності, агресії, страху перед майбутнім, невпевненості, депресивних станів і незадоволеності життям, які сприяють виникненню відчуття самотності. Додатково актуальність обумовлена необхідністю розробки теоретичних основ для дослідження самотності, її особливостей, структури та функцій, що сприятиме глибшому розумінню індивідуальних переживань, формуванню навичок саморегуляції емоційних станів та адаптації в соціумі.

З давніх часів науковці різних епох прагнули дати визначення феномену самотності, зрозуміти її природу, обґрунтувати шляхи подолання або ж довести її значущість (М.О. Бердяєв, С. К'єркегор, Ф. Ніцше, С. Франк, М. Хайдеггер).

Аналізуючи самотність у різних історичних контекстах, слід відзначити, що багатозначність цього явища зумовлена різними науковими підходами. У дослідженнях самотність розглядається як: стан (Г.С. Абрамова, Р. Вейс, Дж. Янг та ін.); процес (Г.М. Тіхонов, Н.В. Шитова); адаптивний механізм (Дж. Фландерс); почуття (І.С. Кон, Д. Гев, М. Клейн); відчуття (Н.Л. Смакотіна, М.Е. Телешевська); емоційне переживання (Ф.Ю. Василюк, Д.О. Леонтьєв); особистісна риса (Е. Сігельман, Д. Рассел).

Існують дві основні тенденції у вивченні самотності: одні дослідники трактують її як деструктивний чинник для особистості, інші наголошують на її позитивній ролі в самопізнанні та самовизначенні (С.Л. Вербицька, М.О. Давидов, Є.М. Осін). Проте психологічні дослідження, спрямовані на

теоретико-емпіричний аналіз самотності як сталої особистісної риси, залишаються недостатньо розробленими. Таким чином, актуальність теми, недостатність її теоретичного вивчення і практичне значення зумовили вибір теми кваліфікаційної роботи «Дослідження індивідуально-типологічних особливостей переживання самотності особистістю».

Метою роботи є теоретико-методологічне обґрунтування та емпірична перевірка структурно-функціональної організації переживання самотності як стійкої особистісної риси.

Завдання дослідження:

1. Здійснити теоретико-методологічний аналіз проблеми самотності як психічного стану і властивості особистості.

2. Розробити програму емпіричного дослідження, створити психодіагностичний інструментарій та підібрати методики, що відповідають меті дослідження.

3. Окреслити взаємозв'язок між показниками схильності до самотності та властивостями особистості.

4. Дослідити індивідуально-психологічні прояви самотності залежно від її типу.

Об'єкт дослідження – феномен схильності особистості до переживання самотності.

Предмет дослідження: – індивідуально-типологічні особливості схильності до переживання самотності.

Теоретико-методологічною основою дослідження є системно-структурний підхід до аналізу особистості (Б.Г. Ананьєв, О.М. Леонтьєв, С.Д. Максименко, С.Л. Рубінштейн, О.П. Саннікова та ін.), який дозволяє розглядати особистість як цілісну, багаторівневу систему. Основними методологічними принципами виступають: принцип психологічної детермінації (К.О. Абульханова-Славська, Ю.Б. Максименко, І.С. Кон); ідеї диференційно-психологічного підходу до вивчення індивідуальних відмінностей (А. Анастасі, Б.М. Теплов, В.Д. Шадріков); концепції

особистості як активного суб'єкта діяльності (Г.С. Костюк, Б.Ф. Ломов); континуально-ієрархічний підхід до структури особистості (О.П. Саннікова).

Також використані підходи, що пояснюють феномен самотності як соціально-психологічний (С.В. Вербицька, Ж.В. Пузанова), і концепції самозмінювання та особистісного розвитку (К. Роджерс, Д.О. Леонтьєв).

Дослідження базується на використанні системи **методів:**

1. Теоретичні методи – аналіз наукової літератури.
2. Емпіричні методи – анкетування, тестування, контент-аналіз.
3. Методи математичної статистики – кореляційний і факторний аналіз, параметричні критерії, які оброблялись у SPSS 21.0.

Дослідження проводилося протягом 2023–2024 років із залученням 102 респондентів віком від 20 до 45 років. Вибірка складалася зі студентів та слухачів Хмельницького національного університету.

Наукова новизна магістерської роботи:

1. Вперше схильність до переживання самотності розглянуто як цілісну властивість особистості з багаторівневою структурою, що охоплює емоційні, когнітивні та поведінкові компоненти.
2. Виокремлено якісні та формально-динамічні компоненти цього феномена.
3. Сформульовано типи схильності до переживання самотності залежно від функціональної спрямованості: «самотворчий», «адаптивний» і «саморуїнівний».
4. Розширено уявлення про психологічні особливості осіб із різними типами переживання самотності.

Практичне значення: Розроблено нові методики для діагностики схильності до самотності, які можуть застосовуватись у наукових дослідженнях та практичній психології. Отримані результати можуть використовуватись психологами для створення індивідуалізованих програм підтримки людей, які переживають самотність, враховуючи їхні особистісні типи та психологічні характеристики. Дослідження сприяють виявленню

груп ризику серед осіб, схильних до глибокого негативного переживання самотності, що може допомогти у попередженні розвитку депресії, соціальної ізоляції чи інших емоційних труднощів, а також результати дослідження можуть стати основою для розробки соціальних програм підтримки осіб, які страждають від самотності, зокрема літніх людей, підлітків чи людей, що переживають кризові життєві ситуації.

Апробація та впровадження результатів. Основні результати дослідження доповідались та отримали схвалення на таких міжнародних конференціях: на X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної психології: перспективні та пріоритетні напрями наукових досліджень молодих науковців» (м. Кам'янець-Подільський, 19 листопада 2024 р.); на X Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми експериментальної психології: досвід та перспективи» (м. Кам'янець-Подільський, 29 жовтня 2024 р.); V Міжнародна наукова конференція «Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук» (м. Рівне, 20 травня 2024р.) та знайшли своє відображення у публікаціях автора.

Публікації. Іванчик Н.Й. Дослідження індивідуально-типологічних особливостей переживання самотності особистістю. *Інноваційні тенденції сьогодення в сфері природничих, гуманітарних та точних наук*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції, 20 травня 2024 р., м. Рівне, 2024. С. 3–4.

Іванчик Н.Й. Типологія переживання самотності особистістю. *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень*: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції, 7 вересня 2024 р., м. Тернопіль, 2024. С. 5–7.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, висновків, та списку використаних джерел. Основний зміст роботи викладено на 88 сторінках. Повний обсяг роботи складає 100 сторінок.

ВИСНОВКИ

Дане дослідження присвячене вивченню індивідуальних особливостей схильності до самотності. В рамках роботи було проаналізовано природу самотності, її ключові характеристики та структурні компоненти, а також визначено, які риси особистості сприяють її виникненню. Важливим етапом дослідження стала розробка спеціальних методик для діагностики схильності до самотності.

Було встановлено, що схильність до самотності є багатогранною рисою особистості, яка охоплює не лише відчуття нестачі соціальних контактів та страх їх втратити, а й широкий спектр емоційних, когнітивних та поведінкових реакцій. Люди, схильні до самотності, сприймають навколишній світ крізь призму самотності, інтерпретуючи більшість ситуацій як такі, що можуть призвести до ізоляції, та постійно очікуючи відчуття відчуження.

Структура схильності до самотності є досить складною та ієрархічною. Вона проявляється на різних рівнях, починаючи від формально-динамічних характеристик та закінчуючи змістовно-особистісними особливостями. Цікаво, що самотність може виконувати різні функції в житті людини: вона може бути джерелом творчості та самопізнання, сприяти адаптації до нових умов, а в деяких випадках навіть призводити до саморуйнування.

Для діагностики схильності до самотності було розроблено цілий комплекс методик, серед яких тест-опитувальник «Диференціальна діагностика схильності до переживання самотності» (ДИСПС), процедура «Експрес-діагностика переживання самотності», методика «Функціональна спрямованість переживання самотності» та «Самооцінка переживання самотності». Всі ці методи продемонстрували високу точність та надійність в ході дослідження.

Було виявлено значущі зв'язки між схильністю до самотності та іншими рисами особистості. Так, схильність до самотності позитивно

корелює з такими рисами, як агресія, тривожність, нарцисизм, невротизм, депресивність, емоційна лабільність та сором'язливість. З іншого боку, виявлено негативний зв'язок між схильністю до самотності та психологічним благополуччям, наявністю сенсу життя, життєстійкістю та соціальною адаптованістю.

За допомогою факторного аналізу вдалося виділити п'ять ключових факторів, які характеризують схильність до самотності: «схильність до переживання самотності – адаптивність», «баланс афекту – автономія», «деструктивний нарцисизм – конструктивне внутрішнє обмеження Я», «стиль саморегуляції поведінки – самотність як життєвий вибір», «екстраверсія – прийняття самотності».

В ході дослідження було виділено різні типи переживання самотності, зокрема емоційний, когнітивний, конативно-регулятивний та полімодальний. Кожен з цих типів має свої специфічні психологічні характеристики, які важливо враховувати при розробці корекційних програм.

Окрім того, було виділено три функціональні типи переживання самотності: самотворчий, адаптивний та саморуйнівний. Кожен тип характеризується унікальним набором психологічних особливостей. Наприклад, самотворчий тип пов'язаний з високим рівнем соціальної активності та емоційної стійкості, тоді як саморуйнівний тип характеризується депресивними станами та емоційною дистанційованістю.

Результати цього дослідження дозволяють глибше зрозуміти індивідуальні особливості переживання самотності та створюють базу для подальших досліджень в цій галузі. Важливим напрямком подальшої роботи є вивчення соціальних та гендерних аспектів самотності, а також розробка ефективних психокорекційних програм з урахуванням індивідуальних особливостей переживання самотності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айвазян Л. Ю. Взаємозв'язок переживання самотності та психологічної безпеки особистості. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна*. 2012. Вип. 2 (1). С. 3–11.
2. Ангеліс К. О. Проблеми розвитку особистісної рефлексії в підлітковому віці. *Проблеми загальної та педагогічної психології: зб. наук. праць Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України; за ред. С. Д. Максименка*. 2006. Т. VIII, ч. 9. С. 6–12.
3. Апішева А. Ш., Мейтарчан В. В., Ястребцова Н. І. Методика дослідження уявлень сучасних підлітків та юнаків про поняття «дружба». *Науково-методичне забезпечення психолого-педагогічного моніторингу особистісного розвитку інтелектуально-обдарованих старшокласників. Матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф.* Київ: Інст-т обдарованої дитини, 2015. С. 70–78.
4. Бандура О., Єрмаков І. Процес самоактуалізації як механізм формування життєвої компетентності особистості. *Життєтворчий потенціал реабілітаційної педагогіки: роздуми над проблемою*. Київ: [б. в.], 2002. С. 160–171.
5. Бевз Г. *Соціально-психологічні та організаційні засади функціонування інституту замісної сім'ї: дис. ... д-ра психол. наук.: 19.00.05*. Київ, 2014. 578 с.
6. Бедан В. Б. Життєстійкість як один із чинників схильності особистості до переживання самотності. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Психологія*. 2018. Т. 23, вип. 2 (48). С. 23–32.
7. Бедан В. Б. Життєстійкість як один із чинників схильності особистості до переживання самотності. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Психологія*. 2018. Т. 23, вип. 2 (48). С. 23–32.

8. Бедан В. Б. Життестійкість як один із чинників схильності особистості до переживання самотності. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Психологія*. 2018. Т. 23, вип. 2 (48). С. 23–32.
9. Белавіна Т. І. *Психологічні особливості міжособистісного сприймання в групах дівчаток-підлітків в умовах навчально-виховних закладів різного ступеня закритості: автореф. дис канд. психол. наук: 19.00.01*. Харків, 1996. 23 с.
10. Більшість українців вважають, що роль жінки у суспільстві визначається словами «краса» «слабкість». *Новости фонда Е. Пинчук від 21.02.2019*. URL: <http://www.antiids.org/about/fondnews/blshst-ukrancv-vvazhayut-IwAR1EUHEz5O7tsnHf9pZjoO1negs8cjxj56sg8uBkMkXDa7oPtTcH7BtZCcM>
11. Блинова О. Особистісні чинники розвитку соціальних стереотипів. *Наукові записки Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України: зб. наук. праць*; за ред. С. Д. Максименка. Київ: Міленіум, 2006. Вип. 28. С. 67–73.
12. Богданова К., Голованова Т. Вплив засобів масової інформації на формування гендерної ідентичності у підлітковому віці. *Соціально-гуманітарні аспекти розвитку сучасного суспільства. Мат-ли Всеукр. наук.-практ конф.* Суми: Сумський держ. ун-т, 2016. С. 179–182.
13. Бондаревська І. О., Михайленко В. О. Теорія соціальних репрезентацій: актуальні напрями досліджень. *Вісник Одеського національного ун-ту. Психологія*. 2011. № 16. С. 24–30.
14. Борбич Н. В. *Формування соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.05*. Луцьк, 2013. 247 с.
15. Боришевський М. Й. *Дорога до себе: від основ суб'єктності до вершин духовності: монографія*. Київ: Академвидав, 2010. 416 с. (Серія «Монограф»).
16. Боровцова М. Агенти становлення гендерної ідентичності особистості. *Соціальна психологія*. 2012. № 1/2. С. 128–136.

17. Боско К. А. Переживання самотності в зрілому віці під час пандемії : магістерська робота. 2021. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/6376>
18. Вад. А. ПСИХОЛОГІЧНІ ФАКТОРИ СУБ'ЄКТИВНОГО ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ У ЗНАЧИМИХ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИНАХ : thesis. 2013. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/13187>
19. Васильчук І. В. Вплив засобів масової інформації на молодь. *Соціологія. Психологія. Соціальні комунікації. Зб. наук. праць студентів – членів проблемних груп Ін-ту соціології, психології та соціальних комунікацій*; голов. ред. В. Б. Євтух. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. Вип. 7. 200 с. С. 14–19.
20. Васютинський В. Психологічна стаття як дериват інтерсуб'єктних узалежнень. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. Київ, 2002. № 5(8). С. 71–81.
21. Власова О. І. *Психологія розвитку соціальних здібностей особистості в онтогенезі (повний онтогенез)*: наукова монографія. Канада: Гамільтон, 2016. 377 с.
22. Галустян Ю. М. Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості. *Український соціум*. 2004. № 1(3). С. 7–13.
23. Гаркавенко З. О. *Гендерні особливості формування суб'єктивного образу учасників політичної взаємодії у молоді (на матеріалах політичної реклами)*: дис. ...канд. психол. наук:19.00.05. Київ, 2006. 216 с.
24. Главацька О. Вплив батьківської сім'ї на гендерну соціалізацію сучасної молоді. *Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія «Педагогіка. Соціальна робота»*. 2017. Вип. 1(40). С. 55–59.
25. Горностай П. Гендерна соціалізація і становлення гендерної ідентичності. *Основи теорії гендеру: навч. посіб.* Київ: К.І.С., 2004. С. 142.
26. Горностай П. Життєві ролі та життєтворчість. *Наукові студії з соціальної та політичної психології*. 2002. Вип. 5(8). С. 81–91.
27. Горностай П. П. *Психологія рольової самореалізації особистості: дис.*

... д-ра психол. наук: 19.00.05; Ін-т соціальної та політ. психології АПН України. Київ, 2009. 429 с.

28. Горностай П. Рольова компетентність як умова гармонійності життєвого світу особистості. *Психологічні перспективи*. 2004. Вип. 6. С. 23–25.

29. *Гендерна абетка для українських медіа: посібник* / С. Котова-Олійник, Б. Стельмах, О. Ярош. Луцьк: Волинська мистецька агенція «Терен», 2013. 50 с.

30. *Гендерні дослідження: прикладні аспекти: монографія* / В. П. Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінеджи та ін.; за наук. ред. В. П. Кравця. Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2013. 448 с.

31. Дзюба В. В. Переживання почуття самотності в юнацькому віці : thesis. 2021. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/52243>

32. Дмитрук І. Суб"єктивні смисли переживання самотності людей, що живуть із ВІЛ. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*. 2018. Вип. 2 (9). С. 20–23.

33. Донець О. І. Особливості сприйняття власного тіла у жінок в юнацькому віці. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2015. № 3. С. 150–157.

34. Дорокупля О. Психологічні аспекти образу жінки в рекламі. *Гендерна освіта – ресурс розвитку паритетної демократії. Збірка матеріалів наук-практ. конф.* Тернопіль, 2011. С. 442–443.

35. Дудар О. Вплив соціальних еталонів на міжособистісну перцепцію. *Молодий вчений*. 2017. № 5(45), травень. С. 204–207.

36. Дуткевич Т. В. *Дитяча психологія: навч. посіб.* Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

37. Жарова Л. Макроекономічний вимір гендерної рівності. *Гендерний журнал «Я»*. №1. 2017 (42). С. 11-15

38. Журавльова Л. П. *Психологія емпатії*. Житомир: Видав. ЖДУ ім. І. Франка, 2007. 328 с.

39. Заграй Л. Д. Гендерні моделі в уявленнях молоді. *Наукові записки*

Національного університету «Острозька академія». Серія: Психологія. Острого: Видав. Нац. ун-ту «Острозька академія», 2015. Вип. 2. С. 55–65.

40. Заграй Л. Д. Механізми засвоєння гендерних схем у підлітковому віці: соціально-конструктивістський погляд на проблему. *Вісник Одеського нац. ун-ту ім. І. І. Мечникова. Психологія. 2015. Т. 20. Вип. 4(38). С. 47–54.*

41. Задорожна О. Ю. Психологічні особливості переживання жіночої самотності : автореф. Thesis Abstract. 2018. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/26372>

42. Ізотова А. Вплив ЗМІ на гендерну соціалізацію та громадянську позицію дітей з сімей трудових мігрантів. *Збірник наукових праць Уманського держ. пед. ун-ту ім. Павла Тичини [голов. ред.: М. Т. Мартинюк]. Умань: ПП Жовтий О. О., 2013. Ч. 1. С. 79–85.*

43. Камінська О. Вплив типу гендерної поведінки на особливості самоставлення студентської молоді. *Наука і освіта. 2017. № 9. С. 111–115.*

44. Карпенко Н. А. Механізми міжособистісного сприймання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: зб. наук. праць; голов. ред. М. М. Цимбалюк. Львів: ЛьвДУВС, 2011. Вип. 2. С. 15–28.*

45. Кисленко Є. Д. Вплив самооцінки на переживання самотності жінок 30–50 років. *ПСИХОЛОГІЯ СВІДОМОСТІ: ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-353-1-26>*

46. Кікінежді О. М. *Гендерна ідентичність в онтогенезі особистості: монографія.* Тернопіль: Навч. книга – Богдан, 2011. 400 с.

47. Кікінежді О. М., Кісь О. Б. *Формування гендерної культури молоді: науково-методичні матеріали до тренінгової програми: навч. посіб.* Тернопіль: Навч.книга – Богдан, 2006. 160 с.

48. Коваленко А. Б. Розуміння іншої людини як творчий процес. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. праць Київ. нац. ун-ту ім. Тараса Шевченка. Київ: Логос, 2011. Т. 1: Методологічні проблеми*

психології. Психологія творчості. С. 59–67.

49. Колісник Л. О., Колисник Л. А., Kolisnyk L. O. Гендерні ролі та переживання самотності (за результатами досліджень у країнах Європи та Америки) : thesis. 2012. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/26261>

50. Колісник Л. О., Колисник Л. А., Kolisnyk L. O. Динаміка переживання самотності у старшому юнацькому віці : thesis. 2014. URL: <http://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/34825>

51. Корабльова Н. С. *Багатомірність рольової реальності: соціально-філософський аналіз: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра філос. Наук.09.00.03..* Харків: ХУВС, 2000. 31 с.

52. Коробанова О. Л. Рольове спілкування членів малої групи з різним статусом. *Наукові студії із соціальної та політичної психології. 2011. Вип. 27.* С. 41–49.

53. Костенко А. М., Світайло Н. Д. Соціокультурні аспекти реалізації жіночого потенціалу в бізнесі. *Філософія науки: традиції та інновації.* Суми: СумДПУ ім. А. С. Макаренка. 2010. № 1(2). С. 158–167.

54. Костіна Т. О. Дослідження провідного драйверу особистості юнацького віку. *Актуальні проблеми психології: Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія: зб. наук. праць.* Київ, 2011. Т. 10. Вип. 19, ч. 2. С. 293–302.

55. Костюк Г. С. *Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості.* Київ: Рад. шк., 1989. 609 с.

56. Кремешна Т. Статус жінки в суспільстві як дзеркало його цивілізованості. *Політичний менеджмент. 2004. № 3.* С. 70–76.

57. Кулаєва Т. ГЕНДЕРНО-ВІКОВІ ТА СОЦІАЛЬНО-ДЕМОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ ДОРΟΣЛОЇ ОСОБИСТОСТІ В КРИЗОВИХ УМОВАХ. *Věda a perspektivy.* 2023. № 11(30). URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-11\(30\)-292-302](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2023-11(30)-292-302)

58. Кутіщенко В. П. *Вікова та педагогічна психологія (курс лекцій):*

навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 128 с.

59. Лашук В. Особливості соціальних потреб та оцінок осіб юнацького віку з різним рівнем переживання самотності. *Психологія і суспільство*. 2011. № 3 (45). С. 104–109.

60. Леонова І. Особливості переживання почуття самотності жінками – мешканками тимчасово окупованої території і жінками – внутрішньо переміщеними особами. *Теоретичні і прикладні проблеми психології*. 2020. № 3(53)ТЗ. С. 129–150. URL: <https://doi.org/10.33216/2219-2654-2020-53-3-3-129-150>

61. Лепіхова Л. А. Соціально-психологічна компетентність у цілеспрямованій поведінці особистості. *Практична психологія та соціальна робота* 2006. № 2. С. 65–69.

62. Львовичкіна О. Переживання самотності у підлітковому віці. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія*. 2015. Вип. 1 (3). С. 78–81.

63. Львовичкіна О. В. Переживання самотності підлітками та його вплив на якість життя. *Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія*. 2016. Т. 7, вип. 41. С. 211–219.

64. Мазурін М. Гендер і ТБ: неєвропейський підхід. *Газета «День»*. 2004. № 44. С. 9. URL: <http://day.kyiv.ua/uk/article/media/gender-i-tb-neievropeyskiy-pidhid>

65. Марківська О. С. Рівні переживання жіночої самотності. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія Психологічні науки*. 2024. № 1(4). С. 59–67. URL: [https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.1\(4\).6](https://doi.org/10.31558/2786-8745.2024.1(4).6) (дата звернення: 29.11.2024).

66. Мирошнеченко А. Гендерні аспекти дитячо-батьківських відносин. *Кризи життєвого простору особистості, с ім'ї та соціальних інституцій. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Полтава, 15–17 лют., 2013 р.)*. Полтава: ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2013. С. 103–109.

67. Михайлишин У. Б., Гордон К. О. ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ У ЦІННІСНІЙ СВІДОМОСТІ НАРКОЗАЛЕЖНИХ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2023. № 1. С. 14–20. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2023.1.3>
68. Мойсеєнко А. О. *Місце засобів масової комунікації в процесі формування готовності населення України до діяльності в інформаційному суспільстві*. Київ: Ін-т журналістики, 2005. 136 с.
69. Моргун Я. *Гендерно-зумовлені психологічні особливості кар'єрного самовизначення особистості: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07*. Одеса, 2013. 225 с.
70. Москаленко В. В. *Соціальна психологія: підручник*. – вид. 2-ге виправл. та доп. Київ: Центр учбової літератури, 2008. 688 с.
71. Оксамитна С. *Міжгенераційна класова та освітня мобільність*. К.: НаУКМА ; Аграр Медіа Груп, 2011. 287 с.
72. Орбан-Лембрик Л. Е. Компетентність особистості як соціально-психологічний феномен. *Збірник наукових праць: філософія, соціологія, психологія*. Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2007. Вип. 12, ч. 1. 241 с.
73. Плетка О. Т. Вивчення гендерних стереотипів студентської молоді. *Наукові записки Інституту психології ім. Г. Костюка АПН України; за ред. С. Д. Максименко*. Київ: Главник, 2005. Т. 3, вип. 26. С. 374–377.
74. Плетка О. Т. Гендерні ролі: особливості прояву у драматерапевтичному просторі тренінгу. *Соціально-психологічні особливості професійної діяльності працівників соціальної сфери: виклики сьогодення: матеріали VII Всеукр. наук.- практи. конф.(м. Київ – Мелітополь, 27–29 трав., 2016)*. Київ: Ун-т «Україна», 2016. С. 74–83. *Психологічний словник / за ред. В. І. Войтка*. Київ: Вища шк., 1982. 214 с.
75. ПОДКОРИТОВА Л., МАКАРУК І. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ

ПІДЛІТКАМИ. *Psychology Travelogs*. 2023. № 3. С. 167–177. URL: <https://doi.org/10.31891/pt-2023-3-16>

76. *Психологія життєвої кризи* / відп. ред. Т. М. Титаренко. Київ: Агропромвидав України, 1998. 348 с.

77. Раджабова С. Ш. До питання феномену ідентифікації. *Науковий часопис Національного пед. ун-ту ім. М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки: зб. наук. праць*. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2005. Вип. 8(32). С. 84–88.

78. Савіна М. Статеворольовий дискурс як засіб формування особистості. *Соціальна психологія*. 2009. № 4. С. 141–147.

79. Семиченко В. А. *Психологія емоцій*. Київ: Магістр-S, 1998. 128 с.

80. Семчук С. Вплив образів гендерної реклами на соціалізацію дітей дошкільного віку. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди»: наук.-теорет. зб.* Переяслав-Хмельницький, 2008. Вип. 14. С. 224–226.

81. Седенкова Р. В. Соціальна та професійна компетентність студентської молоді: властивості, компоненти, зв'язок. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка. Серія: Соціально-педагогічна*. 2015. Вип. 24. С. 173–185.

82. Сидоренко О. Б. Переживання самотності як ресурс розвитку особистості в ранньому дорослому віці. *ЧОРНОМОРСЬКІ НАУКОВІ СТУДІЇ*. 2023. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-300-5-61>

83. Слободянюк А. В., Філатова К. С. Сучасна жінка: соціально-психологічний портрет. *XLV НТКП ВНТУ*. 2016. № 3. С. 189–192. URL: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/10504>

84. Стеценко І. І., Кубриченко Т. В. СПЕЦИФІКА ЗВ'ЯЗКУ ОСОБИСТІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ТА ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ ЧОЛОВІКАМИ ЗРІЛОГО ВІКУ. *Journal of Psychology Research*. 2024. Т. 25, № 8. С. 77–84. URL: <https://doi.org/10.15421/102510>

85. Сушицька І. Трансформація ролі та становища жінки у сучасній

українській сім'ї. *Вісник національної академії керівних кадрів культури і мистецтва* Київ: Міленіум, 2013. № 3. С. 105–109.

86. Терещенко Л. А., Булгакова Т. М. ПСИХОЛОГІЧНА КОРЕКЦІЯ НЕГАТИВНОГО ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ У СТУДЕНТСЬКОМУ ВІЩІ. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія.* 2024. № 1. С. 98–103. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2024.1.18>

87. Федотова Т. ПРОБЛЕМА ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ ОСОБИСТІСТЮ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ (НА ПРИКЛАДІ ЕМПІРИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ). *Наукові перспективи (Naukovì perspektivi).* 2022. № 5(23). URL: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5\(23\)-551-563](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-5(23)-551-563)

88. Фурда Т. Психологічні умови формування гендерної культури учнівської молоді. *Гендер та філософія. Гендер та культурологія.* 2013. С. 102–108.

89. Фурман А. В. *Психокультура української ментальності* 3-тє наук. вид. Тернопіль : НДІ МЕВО, 2014. 168 с.

90. Чепелева Н. В. Розуміння та інтерпретація особистісного досвіду в контексті психологічної герменевтики. *Актуальні проблеми сучасної української психології: наукові записки Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України;* за ред. С. Д. Максименка. Київ: Нора-Друк, 2003. Вип. 23. С. 15–24.

91. Чіп Р. С. Особливості психологічного супроводу становлення гендерної ідентичності старших підлітків. *Науковий вісник Херсонського державного університету : зб. наук. пр. Серія: Психологічні науки.* Вип. 2, Т. 2. Херсон : Видавничий дім «Гальветика», 2018. С. 108–113.

92. Чорна Л. *Рольова ідентичність старшокласників: посібник;* Національна академія пед. наук України, Ін-т соціальної та політичної психології. Київ: Міленіум, 2014. 128 с.

93. Щербатюк В., Бочаріна Н. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ ОСОБИСТІСТЮ

ЮНАЦЬКОГО ВІКУ. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 10(44). URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-1121-1132](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-1121-1132)

94. Яцина О. *Трансформації практик шлюбно-сімейного партнерства та батьківства: постмодерні реалії: монографія*. Ужгород: Карпати, 2018. 280 с.

95. Brukhovetska O. Psychological features of lonely experience in youth. *Bulletin of Postgraduate education (Social and Behavioral Sciences Series. Psychological, economics, public administration)*. 2023. Vol. 25, no. 54. P. 44–55. URL: [https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-25\(54\)-44-55](https://doi.org/10.58442/2522-9931-2023-25(54)-44-55)

96. Diachok O. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ТРЕНІНГ ДЛЯ ПІДЛІТКІВ, СПРЯМОВАНИЙ НА ПРОФІЛАКТИКУ ТА ПОДОЛАННЯ НЕГАТИВНИХ ПРОЯВІВ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2020. № 6(27). URL: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30092020/7173

97. Dmitrenko O. Y. ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ САМОТНОСТІ СЕРЕД МОЛОДІ. *Вісник дніпропетровського університету Педагогіка і психологія*. 2012. Т. 20, № 9/1. URL: <https://doi.org/10.15421/101211>

98. Dmitruk I. SUBJECTIVE MEANINGS OF THE LONE LINESS OF PEOPLE LIVING WITH HIV. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Series "Psychology"*. 2018. No. 2 (9). P. 20–23. URL: [https://doi.org/10.17721/bsp.2018.2\(9\).5](https://doi.org/10.17721/bsp.2018.2(9).5)

99. Kuzikova S., Shcherbak T. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ПЕРЕЖИВАННЯ ЩАСТЯ ОСОБИСТІСТЮ. *Вісник ХНПУ імені Г. С. Сковороди "Психологія"*. 2020. № 62. С. 200–213. URL: <https://doi.org/10.34142/23129387.2020.62.11>

100. Leonova I. M. PECULARITIES OF EXPERIENCE OF FEELING OF LONELINESS BY WOMEN FROM DIFFERENT SOCIAL GROUPS. *Ukrainian Psychological Journal*. 2020. No. 1 (13). P. 139–156. URL: [https://doi.org/10.17721/upj.2020.1\(13\).9](https://doi.org/10.17721/upj.2020.1(13).9)

101. Oleynik N. The Factor Model of the Solitude Emotional Experience. *Psychological Prospects Journal*. 2016. Vol. 27. P. 125–137. URL: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2016-27-125-137>

102. O.V. D. THE RESEARCH OF PSYCHOLOGICAL FEATURES OF TEENAGER'S LONELINESS IN CONDITIONS OF EDUCATIONAL SOCIALIZATION. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series Psychological Sciences*. 2020. No. 4. P. 48–56. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-4-7>

103. Volynets N. Psychological Analysis of Experiencing Psychological Well-Being. *Psychological Prospects Journal*. 2018. No. 31. P. 22–44. URL: <https://doi.org/10.29038/2227-1376-2018-31-22-44>